

самовизначення можливо лише за умов фахової підготовки майбутніх учителів до керівництва цим процесом. Це потребує ґрунтовної розробки відповідного спецкурсу, структура й програма якого нами запропонована, і його реалізації в процесі навчання учнів.

Література

1. Дюжикова Т.М. Сутність, структура і зміст соціально-професійного самовизначення старшокласників / Т.М. Дюжикова // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. пр. / [редкол.: Т.І. Сущенко (голов. ред.) та ін.]. – Запоріжжя, 2010. – Вип. 11 (64). – 352 с.

2. Митина Л.М. Личностное и профессиональное развитие в новых социально-экономических условиях / Л.М. Митина // Вопросы психологии. – 1997. – № 4. – С 28–38.

3. Павлютенков Є.М. Модель підготовки компетентного випускника гімназії / Є.М. Павлютенков, В.І. Галич, Т.М. Чабан. – Х. : Основа, 2009. – 127, [1] с. – (Серія “Управління школою”. Вип. 3 (75)).

ЖЕРНОВНИКОВА О.

ХАРАКТЕРИСТИКА САМОСТІЙНОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ МЕДИЧНОГО КОЛЕДЖУ

Філософи, психологи та педагоги відкрили й обґрунтували важливу для людства закономірність розвитку особистості (тобто динаміки її мотивів, здібностей, умінь, цінностей, творчого потенціалу тощо): такий розвиток має соціальну природу, тому багато в чому залежить від економічних, культурних, педагогічних умов, у тому числі від якості виховання й навчання. Це знайшло чітке відображення в Національній доктрині розвитку освіти, яка передбачає основний шлях модернізації української освіти на найближчі 25 років і проголошує головною метою державної політики на освітньому просторі створення необхідних умов для творчої самореалізації кожного громадянина України [1]. Вперше освітня політика держави стала чітко детермінованою цивілізаційними процесами, які відбуваються в Європі та прогресивній світовій спільноті. У зв'язку із цим провідною тенденцією вищої школи стає збільшення обсягу й підвищення якості самостійної навчальної діяльності студентів як основного чинника їхнього особистісного розвитку та набуття професійної компетентності.

Аналіз наукової літератури свідчить про накопичений великий досвід упровадження самостійної навчальної діяльності в педагогічний процес (А. Алексюк, Г. Алова, Ю. Бабанський, Дж. Бесс, Дж. Білоруські, В. Буряк, В. Давидов, М. Данилова, А. Журавська, В. Загв'язинський, І. Зязюн, Б. Єсіпов, Й.Г. Клінк, В. Козаков, Г. Кудрявцев, Н. Кузьміна, І. Лернер, Дж. Макліш, А. Матюшкін, А. Молибог, О. Мороз, М. Нікандров, К. Пейдж, П. Підкасистий, П. Ріттер, О. Рогова, М. Скаткін, Н. Тализіна, Х. Шойерлі, Г. Щукіна, М. Ярмаченко). Психологічні аспекти її висвітлено

в працях Б. Ананьєва, Д. Богоявленського, Л. Виготьського, Я. Гальперіна, І. Менчинської, С. Рубінштейна та інших учених.

Питання самостійної навчальної діяльності студентів почали розглядати ще в античні часи, приділяючи особливу увагу розвитку самостійності в судженнях.

Сучасні вчені приділяють увагу організації самостійної навчальної діяльності студентів, оскільки збільшилася частка та зросла її роль у навчальному процесі, чіткіше визначилась методика й дидактичні засоби реалізації [2, с. 48].

Мета статті – охарактеризувати самостійну навчальну діяльність студентів у процесі навчання; виявити специфіку самостійної навчальної діяльності студентів медичного коледжу.

Розглянемо самостійну навчальну діяльність студентів як одну з форм навчання, при якій студент без допомоги викладача оволодіває навчальною інформацією як у процесі аудиторних, так і позааудиторних занять.

У дидактиці вищої школи було встановлено, що підвищенню ефективності самостійної навчальної діяльності сприяє: по-перше, розширення в галузі знань, що формуються, дій і відносин на рівні реалізації міжпредметних зв'язків, які розглядають перехід від внутрішньопредметних до міжпредметних; по-друге, підвищення самостійності досягається за рахунок такої побудови процесу навчання, в процесі якої здійснюється перехід від вказівок викладача на необхідність використання певних знань та дій у вирішенні навчального завдання до самостійного пошуку схожих знань і дій; по-третє, формування самостійної навчальної діяльності студентів має передбачати таку організацію роботи, при якій студент переходить від формування окремих операцій виконання дій до формування всієї дії; по-четверте, самостійність студентів зростатиме в тому випадку, якщо вони будуть переходити від оволодіння діями в готовому вигляді до самостійного відкриття окремих дій і їх систем; по-п'яте, перехід від завдань репродуктивного характеру до творчих, які потребують використання знань та дій міжпредметного характеру.

Тому необхідно підвищити рівень навчання за рахунок використання стимулювальних форм і методів навчання при оптимальній змістовній наповненості часом для навчальної й самостійної діяльності студентів з урахуванням фізіологічного та психологічного навантажень [3].

Такий підхід передбачає формування в студентів творчих здібностей, які полегшують перехід освіти в самоосвіту, що зумовлює необхідність знання рівня активності, настрою й готовності до самостійної пізнавальної діяльності [4, с. 68] на основі принципів систематичності та системності, активності й самостійності в навчанні.

У ході організації самостійної навчальної роботи викладач керується як загальнодидактичними принципами, так і частковими, специфічними для такого виду діяльності: 1) принцип етапів; 2) принцип обмеження;

3) принцип зростання складності; 4) принцип зв'язку нового матеріалу з вивченим і вивченого з новим; 5) принцип координації; 6) принцип анкетування; 7) принцип дидактичної цінності [5, с. 49].

Організація самостійної діяльності студентів містить декілька важливих елементів, головний – планування самостійної роботи, її неперервність, упорядкованість і певна послідовність у навчанні.

Організація самостійної навчальної роботи на заняттях вимагає попередньої підготовки й використання сучасних засобів навчання, які мають різне функціональне спрямування. Раціональна організація засобів навчання (систематизація, установка, сучасний відбір, підготовка до заняття) створює сприятливі дидактичні умови для проведення самостійної навчальної роботи.

Педагоги настійно рекомендують упроваджувати фронтальну й групову форми організації самостійної роботи, що впливають на відносини, побудовані на взаємній відповідальності, узгодженості дій і колективному самоконтролі.

Ефективність організації самостійної роботи студентів з урахуванням змісту навчальної інформації залежить від наявності таких умов: підготовка викладачів вищих навчальних закладів (аналіз змісту інформації, вивчення індивідуальних навчальних можливостей студентів, створення динамічних студентських груп, розробка системи завдань); підготовка студентів (сприйняття мети роботи, позитивне ставлення до неї, оволодіння базовими знаннями з дисципліни, засвоєння вмінь роботи, аналіз і структурування навчальної інформації); організація самостійної роботи як системи, що характеризується тривалістю процесу, контролем за результатами діяльності студентів, взаємодію викладача та студентів.

Уміння студента самостійно організовувати свою навчальну роботу є важливою умовою його повноцінної навчальної діяльності. Студент, як суб'єкт навчальної діяльності, повинен володіти системою інтелектуальних, моральних і вольових якостей, які дають змогу самостійно керувати процесом свого навчання. Таким чином, без з'ясування питання про те, якою є психологічна природа розумової самостійності особистості та як ця самостійність розвивається в навчанні, неможливо намітити шляхи підвищення ефективності та якості навчання студентів.

Вивчення організації самостійної навчальної діяльності студентів проводиться за різними напрямками:

- 1) планування й фізичні витрати часу на її виконання;
- 2) впровадження таких організаційних форм і методів, які її активізують;
- 3) організація самостійної навчальної діяльності з окремих дисциплін з метою виявлення закономірностей її здійснення залежно від індивідуальних особливостей студентів;
- 4) формування самостійності як риси особистості;
- 5) удосконалення форм контролю;

б) методичне забезпечення [6, с. 125].

На думку вчених-педагогів, продуктивність самостійної навчальної діяльності студентів визначається позитивним емоційним ставленням до навчальної діяльності. Саме тому її організація в різних типологічних студентських групах передбачає індивідуально орієнтований підхід. Для учнів, які слабо встигають, потрібно створювати спеціальні ситуації успіху шляхом добору таких завдань, які вони в цей момент можуть виконати, й активного заохочення. У дидактиці вищої школи встановлено, що підвищенню рівня самостійності студентів у навчальній діяльності сприяє: розширення галузі доповнення знань, що формуються, дій і відносин на рівні реалізації міжпредметних зв'язків, які передбачають перехід від внутрішньопредметних зв'язків до міжциклових; підвищення ступеня самостійності досягається за рахунок такої організації навчання, в процесі якої здійснюється перехід від вказівок викладача на необхідність використання певних знань і дій у розв'язанні навчального завдання до самостійного знаходження подібних знань і дій; формування навчальної діяльності студентів повинно передбачати таку організацію роботи, при якій студенти переходять від формування окремих операцій виконаних дій до формування всіх дій; рівень самостійності студентів буде зростати в тому випадку, якщо вони будуть переходити від оволодіння діями в готовому вигляді до самостійного відкриття окремих дій і їх систем; перехід від завдань репродуктивного характеру до творчих, які потребують використання знань і дій міжпредметного характеру.

Крім того, ефективність самостійної навчальної діяльності залежить від частоти та глибини контролю. Про частоту контролю йдеться в працях Л. Журавської, яка довела, що він може здійснюватися неперервно; контролю підлягають продукти, результати кожної операції [7, с. 56].

Керувати самостійною навчальною діяльністю означає, що викладач на основі аналізу, а також спостереження й контролю за процесом навчання та його результатами варіює свою діяльність і діяльність студентів та вносить до них зміни. При плануванні не можуть бути передбачені всі умови процесу навчання. Іноді процес навчальної діяльності не збігається з бажаними результатами. Тому викладачу необхідно вести спостереження за навчальним процесом. Він повинен аналізувати, як студент підходить до розв'язання завдань, для того, щоб виявити елементарні помилки та знати їх дійсну причину. На цій основі вони змінюють свою власну діяльність. Наприклад, викладач обмірковує введення іншої форми викладу навчальної інформації, більше орієнтується на відпрацьовування в студентів навичок або підвищення вимог до виконання ними завдань. При регулюванні діяльності студентів потрібно враховувати такі фактори, що впливають на них: стан їхнього здоров'я, зовнішні умови навчальної діяльності. На якість навчання значний вплив справляє стиль керівництва викладача. Він характеризується загальністю високих вимог до особистості студента та глибокої поваги до нього.

Важливо підкреслити, що на початку поточного семестру студентам має видаватися тематика самостійної навчальної діяльності або її робоча програма, на що вказує багато педагогів. Це стимулює студентів та гарантує можливість індивідуального доступу зазделегідь до необхідної навчальної інформації.

З першого дня заняття в коледжі, з'ясувавши рівень навченості та рівень самостійності вступників, викладачам треба вчити студентів учитися, звертати увагу на формування раціональних навичок розумової праці, формувати вміння працювати з математичним текстом, зокрема з означеннями, теоремою, умовою задачі тощо, користуватися розробленими алгоритмами роботи з книгою, задачею, опорними схемами, довідниками, енциклопедіями, періодичними математичними й методичними виданнями, а за наявності можливостей – електронними посібниками та Інтернетом.

Висновки. Отже, можна сказати, що самостійній навчальній діяльності студентів коледжів притаманні: систематичний характер; вона організовується як під час аудиторних занять (потоківих або групових), так і в позааудиторний час, коли студент виконує науково-дослідну роботу, домашнє завдання, працює над контрольними та курсовими роботами, працює з підручником тощо; має творчий характер; організація самостійної навчальної діяльності студентів повинна відповідати вимогам “Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах” (наказ Міносвіти № 161 від 02.06.1993 р.), бути провідною, цілеспрямованою проблемною, систематичною наростаючою, контролюючою, виховною.

Все вищезазначене дасть змогу інтенсифікувати навчальний процес і готувати високваліфікованих спеціалістів.

Але водночас необхідно виділити особливості самостійної навчальної діяльності студентів медичного коледжу, а саме:

- сам навчальний процес, якщо взяти першокурсників, які вступили до медичного коледжу на базі дев'яти класів, триває не два роки, як у школі, а один рік, тому першокурсникам потрібно вдвічі більше самостійно працювати;
- кількість часу, що відводиться на контроль за самостійною навчальною діяльністю, значно менший, ніж у школі;
- викладачі мають приділяти більше уваги формуванню вмінь і навичок самостійно працювати, а також стимулювати самостійну навчальну діяльність, оскільки об'єктом роботи майбутніх медичних працівників є людина.

Література

1. Національна доктрина розвитку освіти // Освіта. – 2002. – № 26. – С. 3–5.
2. Чорноус О.А. Психолого-педагогічні проблеми організації самостійної роботи студентів / О.А. Чорноус // Вісник Київського славистичного університету : зб. наук. праць. – Київ, 2005. – Вип. 24. – С. 202–208.

3. Идиатуллина В.С. Многомерная квалиметрия обученности / В.С. Идиатуллина // Квалиметрия человека и образования: методология и практика. Национальная система оценки качества образования в России : 5-й симпозиум. – М., 1996. – С. 51–52.

4. Батищев Г.С. Диалектика творчества / Г.С. Батищев – М. : МГУ, 1984. – 209 с.

5. Козаков В.А. Теорія і методика самостійної праці студентів / В.А. Козаков. – К. : Ірпінь, 1997. – 256 с.

6. Мороз В.Д. Самостійна навчальна робота студентів : монографія / В.Д. Мороз. – Харків, 2003. – 84 с.

7. Журавська Л.М. Педагогічні умови управління самостійною роботою студентів вищих навчальних закладів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.09 “Теорія навчання” / Л.М. Журавська. – К., 1999. – 28 с.

ЗАЙКОВСЬКА С.В.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПІДТРИМКА ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ СТУДЕНТІВ ЯК НЕВІД’ЄМНА ЧАСТИНА ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ВПЕВНЕНOSTІ В СОБІ

Нова гуманістична парадигма освіти у вищих навчальних закладах орієнтована на вивчення глибинних механізмів особистісного саморозвитку студента, внутрішніх закономірностей цього процесу, що лежать у його основі, тобто акцент у навчанні, вихованні й розвитку робиться на особу того, хто навчається. Сьогодні в суспільстві, з одного боку, існують запити на вільного, мобільного, висококваліфікованого, здатного до саморозвитку, впевненого в собі спеціаліста, а з іншого – низький рівень розвитку в студентів потреби в особистісному саморозвитку, недостатня комплексна розробка проблеми психолого-педагогічної підтримки цього процесу. Отже, гостро постає необхідність створення такого навчального простору у вищих навчальних закладах, що буде сприяти активізації процесів особистісного саморозвитку студентів та формуванню в них впевненості в собі.

Проблема психолого-педагогічної підтримки розглядається в наукових працях Г.З. Арутюнової, С.П. Іванової, Т.В. Колонтаєвської, Г.В. Мітіної, С.Г. Рудкової.

Мета статті – проаналізувати існуючі погляди сучасних науковців на психолого-педагогічну підтримку особистісного розвитку студентів як невід’ємну частину процесу формування впевненості в собі.

На основі аналізу наукових праць щодо особистісно орієнтованої спрямованості освіти можна виділити такі найбільш значущі ознаки:

– розвиток і саморозвиток студента забезпечуються, виходячи з його індивідуальних особливостей;